

Ahogy az egyéni fejlődés kulcsa éppen az, hogy az emlékezés a folyamatos önmeghatározás része, ez ugyanígy igaz olyan helyzetekben, amikor szélesebb társadalmi mezőben fogalmazódik meg a változás igénye. Társadalmi szinten ez talán oly módon valósítható meg, ha társadalmi csoportok úgy dolgoznak saját történelmük feldolgozásán, hogy nem csak eseménytörténetet sorolnak – azaz mikor mi történt – s nem csak tárgyi emlékek morzsáit gyűjtik, hanem folyamatosan rákérdeznek: **miért így és ez történt** (a falunkban, városunkban, a közösségünkben, iskolánkban), mi képesek lennénk – másképp cselekedni, s ha igen: hogyan?

Valójában e kérdésekre adandó válaszokkal személyes élmények, családi legendák és ezekből megszilárdult „világképek” úgy tárulhatnak fel, hogy nem csak elhatárolódást, ütközési területet teremtenek, hanem önvizsgálatra és a másik történetének, élményének megértésére és érzelmi befogadására is készítetnek. S ezzel alakíthatnák át a múlt történéseit, kultúrát formáló történelemmé, s tehetnek szert új megközelítési módokra.

„(...) minden élőlény csak egy bizonyos horizonton belül lehet egészséges, erős és termékeny, ha képtelen horizontot vonni maga köré, s másfelől túl önző abhoz, hogy egy idegenén belül a saját tekintetét kölcsönözze, bágyadtan vagy sietve sornad a korai pusztulás felé. A derű, a jó lelkiismeret, a vidám tett, az eljövendőbe vetett bizalom – mindegy, az egyéné éppúgy, akár a népe, attól függ, van-e olyan határ, amely elválasztja az átláthatót és világosat a megvilágíthatatlantól és sötétől, hogy tudunk-e kellő időben feledni, ahogyan kellő időben emlékezni, hogy erős ösztönrel kiérezzük-e, mikor szükséges történetien, s mikor történetietlenül érzékelniünk.”¹¹

¹¹Nietzsche, F.: A történelem hasznáról és káráról. Ford.: Tatár Gy. Bp., Akadémiai Kiadó, 1989. 32. o.

Beke Márton: Rejtett kincsek országa¹²

Szómágia vagy valós tartalmi különbség?

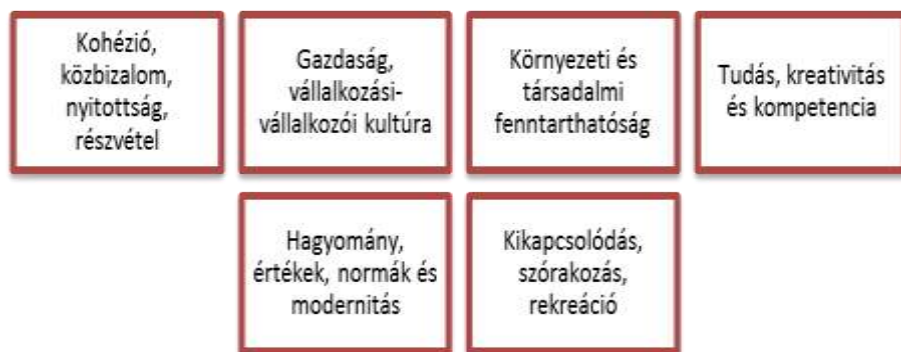
A közösségek szétzilált állapota, az egyre erősödő bizalmatlanság, a közösségi megoldásokban való gondolkodás és cselekvés képtelensége már-már társadalmi-gazdasági fejlődésünk akadálya. Az egyre többek tanult tehetetlensége pedig a rejtett kincsek, a ki nem bontakoztatott tehetségek, az el nem indult vállalkozások országává tehet minket.

„Fel kell rázni” társadalmunkat, hitre és önbizalomra, dinamikára és vitalitásra van szükség. Mind egyéni, mind közösségi szinten. Ehhez elsődlegesen a társadalmi kohézió erősítésén, a közbizalom szintjének és a nyitottság mértékének fejlesztésén és az emberek társadalmi-gazdasági részvételének a

fokozásán keresztül vezet az út. A dinamizmus fenntarthatóságához azonban elengedhetetlen a fejlődő gazdaság. Fejlődő, amely azonban nem annyira bővül, mintsem inkább erősödik. Erősödik, mégpedig elsődlegesen a helyi, illetve belső erőforrásokból. Továbbá a természeti értékekre és a társadalmi igazságosságra figyelemmel lévő módon. Szakmánknak meghatározó szerepet kell vállalnia tehát a fenntartható, helyi erőforrásokra épülő gazdaság kialakításában, megerősítésében, a gazdálkodási, vállalkozói kultúra fejlesztésében is. A kincsek felfedéséhez,

¹²A cikk először a Szín – Közösségi művelődés 18./1. számában jelent meg. Az észrevételek alapján kisebb módosításokkal jelenik meg itt újra.

kibontásához azonban tudásra, kompetenciákra és társakra van szükség. Az emberek ismereteinek, tudásának bővítése, tehetségük kibontásának és kiteljesítésének támogatása, egyéni és közösségi kompetenciáik, továbbá a változásokhoz való alkalmazkodó képességük fejlesztése úgyszintén feladata a közösségi művelődés területén dolgozó intézményeknek, szervezeteknek, szakembereknek. Mindez azonban csak homokra épített ház kultúránk, hagyományaink, szellemi örökségünk megismerése és megértése, megtartása, alkalmazása, továbbadása és megújítása nélkül. Értelmét veszti továbbá, ha közben felemészti emberi mivoltunkat, testi, lelki, szellemi egészségünket. Hivatásunk fontos feladata tehát a kikapcsolódás, a szórakozás, a rekreáció feltételei, lehetőségei megteremtése, bővítése, de csak oly módon, hogy azzal hozzájáruljunk, hogy az emberek akarjanak és tudjanak választani, az értékes és a talmi, a minőségi és a bővli között.

Szaktudásunk és intézményeink – mint amelyek létének okát az emberek szükségletei és elvárásai adják – akkor tudnak megfelelni a velük szemben állított követelményeknek, azaz tudják a fentiekben leírt komplex tevékenységrendszer megvalósítani, ha a kulturális hiánypótlás „köznek” szóló, befogadásra épülő eseményeiről, a közös részvételre épülő művelődési folyamatokra helyezik át a hangsúlyt. Hogy miért „közösségi” tehát a „közösségi művelődés”? Ezért a hangsúlyát helyezésért.

Látni kell azonban, hogy ez nem pusztán szómágia, hanem valós tartalmi különbség. És a szükséges változásokat nem lehet csupán a szavak szintjén letudni. Valós változásokra, változtatásokra van ugyanis szükség – mind a szakpolitika, mind az egyes intézmények, szervezetek szintjén.

A szakpolitika esetében a közösségek fontosságának hangsúlyozása nem merülhet ki a támogatási rendszerek működtetésében. Szűkebb szakterületünkön pl. – a kulturális törvény keretein belül – meg kell erősíteni a közművelődési tanácsok – vagy hívjuk inkább közösségi tanácsoknak, hiszen nem csupán a kulturális és nem csupán a formális szervezetek azok, amelyekért egy-egy intézmény létezni hivatott – szerepét. A szakpolitika középpontjába pedig a (költészet) intézményi helyett a közösségi művelődési tevékenységet kell állítani. Hiszen az intézményeket a bennük, körülöttük, működő közösségek és azok aktivitásai teszik közösségi művelődési intézménnyé – avagy épp ezek hiánya kérdőjelezi, kérdőjelezheti meg ekként való működésüket. A tevékenységek felőli megközelítés megoldást ad – többek között – arra a helyzetre is, hogy míg egy önkormányzati fenntartású költségvetési intézmény esetében jogszabályban rögzíthetők a végzettségi előírások, addig egy gazdasági társasági formában működő intézményre e kötelek nem vonatkoznak. Ha azonban a tevékenységet állítjuk a középpontba, akkor ahhoz kötődik majd a végzettségi követelmény – függetlenül az adott intézmény formájától, fenntartójától. A finanszírozás esetében is ebben az irányban érdemes gondolkodni. Fontos szempont azonban, hogy a tevékenységek középpontba állításával párhuzamosan biztosítani kell a közösségi terek működésének, pontosabban működtetésének feltételét is.

Az intézmények, szervezetek esetében legegyszerűbben úgy foglalható össze a szükséges változás, hogy nélkülözhetetlenül kell válniuk a helyi közösségek számára – ez ugyanis az egyetlen garancia a hosszú távú fennmaradásra. E nélkülözhetetlenség pedig csak úgy érhető el, ha a számukra fontos tevékenységekkel, szolgáltatásokkal az emberek mindennapjainak részévé válnak. Továbbá oly módon, hogy a közösségek a sajátjuknak érzik az intézményt, ha nem csupán közönségként töltik meg azt, hanem „részvényesként”, felelős szervezőként (Írom ezt persze annak tudatában, hogy számos településen ez sem volt elég, illetve volt olyan helység, ahol épp ez okozta intézmények bezárását. Mégis: hiszem, hogy az elsődlegesen igazodási pont a közösségi szükséglet kell, legyen.) Az így működő

intézmény vezetői, munkatársai sok esetben inkább koordinátorai, segítői a programoknak – ez azonban nem csökkenti, hanem épp növeli személyüknek és szakértelmüknek szükségességét.

Apropó szakértelem... Anélkül, hogy kitérnék hivatásunk megannyi elemére – hiszen az jelentősen túlfeszítené e cikk kereteit – ehelyütt csak egy dologra hívom fel a figyelmet: ne feledjük, hogy minden egyes ember, illetve közösség helyzetének és szükségleteinek legnagyobb ismerője önmaga. Lehet, sőt biztos is, hogy nem mindegyik közösség tudja szabatosan megfogalmazni helyzetét és sok esetben csak keresi a szavakat, mikor körülírja a szükséges változást. Bizonyos továbbá, hogy a célok elérését szolgáló eszközök tekintetében még többen vannak bizonytalanságban. Szakembereként azonban nem az a dolgunk, szaktudásunk nem abban rejlik, hogy elmagyarázzuk a helyzetet és leszállítjuk a megoldást. Ha így cselekszünk, akkor kulturális ellátórendszerrel silányítjuk társadalom- és gazdaságfejlesztő intézmény- és szervezetrendszerünket. Szaktudásunk sokkal inkább abban rejlik, hogy keretet adjunk annak a folyamatnak, amelyben minél többen képessé válnak megérteni önmagukat, látni helyüket a világban, békében lenni önmagunkkal, de tudni át is lépni az árnyékunkon. Továbbá megérteni a körülöttünk lévő világot, szűkebb és tágabb környezetünket, felismerni, hogy mi ezekben a jó és ezért megőrzendő és mi az, ami nem az és ezért változtatásra szorul. Képessé válnak továbbá minderről másokkal közösen gondolkodni és annak megfelelően cselekedni. Szakmánk, kultúránk átörökítésével, annak legszélesebb eszköztárával járul hozzá ahhoz, hogy minél többek legyenek képesek mindezekre.

Szakítanunk kell tehát azzal a szemlélettel, amelynek középpontjában a költségvetési szervként működő intézmény és a szakember kulturális hiányok pótlását szolgáló, jellemzően eseményekre, programokra építő tevékenysége áll. A szakítás azonban nem jelentheti fontos tevékenységek elhagyását. Azaz a munkánknak része kell, legyen továbbra is pl. az amatőr művészeti mozgalmak

aktivitásai éppen úgy, mint az önkéntes felnőttképzés rendszeres folyamatai, vagy az érték-hagyomány őrző-teremtő szabadidő-eltöltés közös alkalmai. Az viszont lényeges, hogy ha pl. településünkön többen tanulni szeretnének valamit, akkor ne megszervezzük nekik az adott tanfolyamot, hanem adjunk nekik neveket, telefonszámokat, és legyenek ők azok, akik megszervezik saját önképzésüket. Vagy ha oly' jól végezzük a munkánkat, hogy több amatőr művészeti és egyéb csoport is igénybe kívánja venni közösségi házunk egyetlen kistermét, akkor ne mi osszuk be őket egyes időpontokra, hanem ennek lehetőségét és felelősségét bízunk rájuk. Vagy maradvá a fent már említett példánál: ha településünk határában új lakópark épült, akkor menjünk oda, és a helyiek fokozatos, minél nagyobb arányú bevonása mellett szervezzünk ott szabadtéri közösségi programokat. És tegyük mindezt azzal a tudattal, hogy a közösségi együttműködések, a közös gondolkodás és cselekvés értékeket alakít ki, bizalmat teremt, és ezáltal bizonyítható módon járul(unk) hozzá társadalmi-gazdasági fejlődésünkhöz.

